

УДК 327.5:379.85

Гресь-Євреїнова С.В.

канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В ТУРИСТИЧНІЙ СФЕРІ

В останні десятиліття спостерігається значне зростання активності досліджень в галузі антикризового менеджменту. Рівень невизначеності та непередбачуваності середовища в туризмі дуже високий, що підтверджується виникненням пандемії коронавірусу 2020. Світовий туризм у зв'язку з цією подією може втратити до 2 трлн. доларів і є найбільш постраждалою галуззю. Спалах пандемії негативно відобразився як на попиту, так і на пропозиції з провокуванням подальшого регресу в умовах слабкої світової економіки, геополітичного, соціального та торговельного напруження. Це явище є кризою, яка має характер довгострокового негативного впливу на звичне середовище діяльності в галузі туризму та світової економіки в цілому.

За визначенням експертів UNWTO та PATA антикризовий менеджмент – це система методів та процедур щодо прогнозування можливих кризових явищ, план дій у період кризи та шляхи відновлення після кризи. Ризик-менеджмент – це система заходів щодо виявлення, оцінки, профілактики та страхування ризиків і включає стратегію і тактику управлінських дій. Управління ризиками, як і всяка управлінська діяльність,

має свій логічний аспект і свою послідовність дій. Система управління ризиками орієнтована на досягнення певної мети – мінімізації втрат (фінансових, кадрових, матеріальних тощо) організації. Це означає, що перелік завдань, що вирішуються даною системою значно вужче, ніж перелік завдань системи управління в цілому. Однак, вирішення завдань системи управління туристичними ризиками, в сукупності з реалізацією поточних та стратегічних планів підприємства, дозволяє здійснювати діяльність за кризових умов з найменшими втратами.

Особливістю туристичного ризику є його мультиплікативність. Вона залежить від взаємопов'язаності інших сфер, що тісно співпрацюють з туристичною індустрією та посилюють позитивний ефект від туризму завдяки дії механізму мультиплікатора. Проте, зворотній бік мультиплікатора полягає в тому, що кожна галузь має свою специфіку ризику і тому вносить свій додатковий внесок у загальний рівень туристичного ризику. Специфікація факторів туристичного ризику впливає на характер внутрішнього ризик-менеджменту туристичного підприємства. Система управління ризиками є інтегрованим у систему управління підприємством елементом, що впливає на інші підсистеми за допомогою інструментарію ризик-менеджменту.

Управління ризиками на туристичному підприємстві здійснюється на двох рівнях – стратегічному і тактичному. Якщо співвідносити ці рівні з внутрішньо-організаційною системою управління, то перший з них реалізується в межах підсистем стратегічного планування, координації та контролю, а інший – в межах підсистеми організації. Розробка механізму адаптації до ризиків – головний елемент туристичного ризик-менеджменту. Адаптаційна підсистема передбачає використання комплексу заходів, що охоплюють усю сферу впливу туристичних ризиків.

Особливу увагу UNWTO приділяє групі ризиків, пов'язаних з природним середовищем, безпекою туристів та тероризмом.

Варто зазначити, що поряд з «класичними» причинами ризиків в туризмі макроекономічного характеру, в останні десятиліття значно зріс вплив природних джерел ризиків у туризмі та джерел ризиків соціально-політичного характеру. Так, зокрема:

- збільшення активності терористичного руху («Ісламська держава», «Аль-Каїда», «Боко харам» та «Талібан»; терористи-смертники інших мусульманських терористичних організацій);

- «знакові» терористичні акти у стратегічно важливих DESTINACIYAX: Нью-Йорк (11.09.2001), Балі (2002), Джакарта (2003), Мадрид (2004), Лондон (2005), Єгипет (2006), Бомбей (2008), Мумбаї (2008), Франкфурт (2011), Кабул (2012), Бостон (2013), Париж (2015), Брюсель (2016);

- локальні військові конфлікти: Афганістан, Косово, Камбоджа, Центральна Африка, Україна, Сирія;
- існування міжнародної контрабанди наркотиків (Мексика, Колумбія, інші країни Латинської Америки);
- землетруси та цунамі: Китай (2008), Самоа (2009), Гаїті (2010), Японія (2011), Філіппіни (2012), Італія (2012), Чилі (2014), Японія (2015), Іспанія (2016);
- торнадо та урагани: ураган Катріна (Багамські Острови, Куба, штати США – Луїзіана, Міссісіпі, Флорида, Джорджія, Алабама, 2005), ураган Наргіз (Бангладеш, М'янма, Індія, Шрі-Ланка, Бірмь, 2008), тайфун Парма (Каролінські острови, Філіппіни, Тайвань, Китай і В'єтнам), ураган Сенді (Ямайка, Куба, Багамські Острови, Гаїті, Флорида у США, 2012);
- лісові та степові пожежі у Каліфорнії, Австралії, Іспанії тощо;
- спалахи епідемій грипу, зокрема вірус свинячого грипу (вірус H1N1 (2003 – 2004) та H5N1 (Мексика та США, 2009), епідемія гарячки Ебола в Західній Африці (2014 – 2015), коронавірус (2020).

Очевидним є факт необхідності спільної роботи у сфері антикризового менеджменту у туризмі на рівні міжнародних туристичних організацій, регіональних та національних туристичних організацій. Паралельно з роботою на макрорівні кожен окремий мікросуб'єкт національного туристичного ринку повинен розробляти власну антикризову політику.

Для регулювання кризи, яка виникла навесні 2020 року у зв'язку з пандемією коронавірусу в туризмі необхідний антикризовий менеджмент, який буде здійснюватися на рівні уряду у співпраці з зацікавленими стейкхолдерами ринку (туристичними асоціаціями, туроператорами, турагентами, контактними групами місцевого населення туристичних дестинацій). При цьому, оскільки частота виникнення кризових явищ у туризмі дедалі вища, існує необхідність розробки універсальних антикризових стратегій у туризмі.